

**MAMLAKATIMIZ IJTIMOYIY ISLOHATLARI DAVRIDA O'QUVCHI-QIZLARNI
IJTIMOYIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI**

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.4.4.003>

*Nurmatova Nargiza Ulug'bekovna,
«Oila va xotin-qizlar» ilmiy-tadqiqot instituti
tayanch doktoranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda yurtimizda o'quvchi-qizlarga qaratilayotgan e'tibor, mamlakatimiz ijtimoiy islohatlarida o'quvchi-qizlarni ijtimoiy faolligini rivojlantirish masalalari, ijtimoiy faollik tushunchasining mazmun va mohiyati, oila, mahalla va maktab hamkorligi, gender tenglik masalalari, o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini ta'minlash afzalliklari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: faollik, ijtimoiy faollik, ijtimoiylashuv, ta'lim, tarbiya, gender tenglik, rivojlantirish, oila, mahalla, maktab, maqsad, intilish, qaror qabul qilish, madaniyat, millat.

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ
АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ ДЕВУШЕК В ПЕРИОД СОЦИАЛЬНЫХ РЕФОРМ В
НАШЕЙ СТРАНЕ**

*Нурматова Нургиза Улугбековна,
Базовый докторант научно-исследовательского
института» Семья и женщины*

Аннотация. Данная статья посвящена современной направленности на студенчество в нашей стране, развитию социальной активности студенческой молодежи в условиях социальных реформ страны, содержанию и сущности понятия социальной активности, семейного, общественного и школьного сотрудничества, гендерного равенства, обсуждались преимущества обеспечения участия девочек в общественной жизни.

Ключевые слова: активизм, социальная активность, социализация, образование, воспитание, гендерное равенство, развитие, семья, соседство, школа, цель, стремление, принятие решений, культура, нация.

**CONCEPTUAL FRAMEWORK OF DEVELOPMENT OF SOCIAL ACTIVITY
OF SCHOOLCHILDREN-GIRLS IN THE PERIOD OF SOCIAL REFORMS OF OUR
COUNTRY**

*Nurmatova Nargiza Ulug'bekovna,
Base doctoral student of the Research Institute , Family and Women*

Annotation. This article focuses on the current focus on student girls in our country, the development of social activism of student girls in the social reforms of the country, the content and essence of the concept of social activism, family, community and school cooperation, gender equality, the benefits of ensuring girls social participation were discussed.

Keywords: activism, social activism, socialization, education, upbringing, gender equality, development, family, neighborhood, school, goal, aspiration, decision making, culture, nation.

Respublikamizda o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish, ularning turli hil sohalar hamda yo'nalishlarda o'zlarining qobiliyat, layoqat, imkoniyatlarini namoyon qilishlari uchun sharoitlar yaratib berish, huquqiy ma'nfatlarini himoya qilinish, gender tenglikni ta'minlanish hamda oila va mahalla, maktab hamkorligini ta'minlash borasida bugungi kunda juda ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. "Mamlakatimizda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini ta'minlash, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishi sifatida belgilangan"[1] - yurtboshimiz, Sh.M.Mirziyoevning quyidagi so'zlaridan bilishimiz mumkinki, o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish, ularni jamiyat hayotida faolligini yoshlik davridan boshlab ta'minlab borishimiz davlat siyosatining

eng asosiy yoʻnalishi qilib belgilangan. Shu oʻrinda ijtimoiy faollik tushunchasining oʻzi “(lotincha *activus* faol) - insonning ijodkorlik, irodaviy xatti-harakatlar, muloqot, xulq-atvorda namoyon boʻladigan moddiy va maʼnaviy madaniyat boyliklarini oʻzlashtirish asosida dunyoda ijtimoiy ahamiyatga ega oʻzgarishlarni amalga oshirish qobiliyati” maʼnosini anglatadi. Oʻquvchi-qizlarning ijtimoiy faolligi boʻlsa – ularning ijtimoiy muammolarni hal qilishga ongli ravishda qaratilgan faoliyati boʻlib, mehnat, ijtimoiy-siyosiy, madaniyat va turmush sohalarda oʻzlarining faolliklarini koʻrsata olishlaridir.

“2022–2026 yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida” gi PF–60-son Farmonining 69-maqsadi “Xotin-qizlarni qoʻllab-quvvatlash, ularning jamiyat hayotidagi faol ishtirokini taʼminlash”[5] boʻlib, ushbu maqsadda xotin-qizlarni har qanday kamsitilishlardan himoya qilish, yurtimizda gender tengligini amalga oshirishni davom ettirish, ijtimoiy faolligini rivojlantirish, xotin-qizlarni kasb hunarli boʻlishiga yordam berish, hamda ularda moddiy va maʼnaviy koʻmak berish nazarda tutilgan.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Xalqaro xotin-qizlar kuniga bagʻishlangan tantanali marosimdagi nutq”larida shunday deb taʼkidlab oʻtdilar: “Maʼlumki, har qanday jamiyat va davlatning qay darajada xalqparvar hamda adolatli ekani uning xotin-qizlarga boʻlgan munosabati va gʻamxoʻrligi bilan belgilanadi”[3]. Darhaqiqat yurtimizda bugungi kunda xotin-qizlar hayotini yaxshilash, ularga imkoniyatlar yaratish borasida juda koʻplab ishlar amlanga oshirilishi koʻzda tutilgan. Jumladan, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev 2022-yil 1-martdagi “Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qoʻllab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” PF-81-sonli farmonlari asosida “Oila va xotin-qizlar qoʻmitasi”[4] tashkil qilindi. Ushbu qoʻmitaning vazifalari qatorida albatta xotin hamda qizlarni ijtimoiy faolligini rivojlantirish eng asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilab qoʻyilgan. Shuningdek, magistratura va doktoranturada oʻqishlari uchun ham koʻplab imkoniyatlar yaratilmoqda, qizlarimiz uchun qoʻshimcha kvotalar ajratilishi koʻzda tutilgan.

Shu oʻrinda, ijtimoiy faollik tushunchasining maʼnosini koʻrib chiqadigan boʻlsak, ijtimoiy faollik tushunchasiga “Pedagogik entsiklopediya” da shunday taʼrif beriladi: 1) ijtimoiy subektlarning ijtimoiy – siyosiy jarayonlardagi ishtirokining, mehnat hamda madaniy-marifiy faoliyatining kuchayishi, qonunda belgilab qoʻyilgan huquq va burchlarini toʻliq amalga oshirishga intilishini ifodalovchi tushuncha. 2) Subʼektning jamiyat hayotida ongli holda mustqil harakat etishi, maʼlum ijtimoiy-maʼnaviy sohada vujudga keladigan muammolarni hal etishga qaratilgan harakatdir. Ijtimoiy faollik shaxsning jamiyatda oʻz oʻrnini topishi va xulq atvorini ongli ravishda boshqarishning asosiy sharti hisoblanadi[6,365].

Bizningcha oʻquvchi-qizlarning ijtimoiy faolligi jamoada, guruhda, norasmiy birlashmada muloqot qilish va harakat qilish, boshqalar bilan samarali munosabatda boʻlish, tengdoshlari, oilaning katta va kichik aʼzolari, mahallalar oldidagi muayyan majburiyatlarni ixtiyoriy ravishda faol bajarishlari, oʻzlarini rivojlantirish, faollashtirishga qaratilgan ongli va tizimli faoliyatidir.

Oʻquvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini taʼminlash bilan biz kelajakda bir qancha afzalliklarga ega boʻlishimiz mumkin, jumladan taʼlim, sogʻliqni saqlash va iqtisodiy rivojlanishni yaxshilanishi kabi. Bugungi kunda oʻquvchi-qizlarning ijtimoiy, siyosiy jarayonlarda faol boʻlishlari va bunga toʻsqinlik qilayotgan koʻplab toʻsiqlar ham olimlar, siyostchilar tomonidan keng muhokama qilinmoqda.

Yevropa olimlarining taʼkidlashicha, qizlarning taʼlim olish imkoniyatlarini yaxshilash qizlar va ularning oilalari, jamiyatlari va mamlakatlari uchun iqtisodiy hamda sogʻliq bilan bogʻliq sohalarda foyda keltirishi mumkin. Jumladan, Yevroʻpalik olimlarning taʼkidlashicha, qizlar uchun taʼlimning yaxshilanishi iqtisodiy oʻsishga, shuningdek, tugʻilish, bolalar oʻlimi va toʻyib ovqatlanmaslikning qisqarishiga olib keladi.

L.K.Klenevskaya boʻlsa ijtimoiy faollik tushunchasini “barqaror xususiyat sifatida ijtimoiy faollik tashabbuskorlik, maqsadlilik, mehnatsevarlik, mustaqillik, ijtimoiy masʼuliyat, oʻziga talabchanlik va hokazolarda namoyon boʻladi”[7,14-15]- deya taʼkidlaydilar.

I.Ergashev boʻlsa, ijtimoiy faollikni – shaxsning maqsadga yoʻnaltirilgan faoliyati boʻlib, ijtimoiy voqelikka nisbatan individual munosabati va tizimli hatti harakatlarining yuksak koʻrinishini ifodalovchi tushunchadir. Ijtimoiy faollik meyoriy va odatdagiga nisbatan kuchli

faoliyatdir. Bundan ko'rinib turibdiki o'quvchi qizlarning ijtimoiy faolligi albatta ta'lim va tarbiya jarayonida shakillanib borar ekan.

O'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligi doymiy harakatlariga nisbatan kuchli faoliyatidir. Bu jihatdan ularning ijtimoiy faollikni quyidagi jihatlarida namoyon bo'lishlarini ko'rishimiz mumkin: o'quvchi-qizlarning turli ishlarda qatnashish va maqsadga erishish uchun yuksak darajada faollik ko'rastishga tayyorligi va turli xil faoliyatlarda o'zi tomonidan harakatni amalga oshirishi hamda pirovard natija ijtimoiy faol shaxsga aylanishi.. "Ijtimoiy faollik" o'quvchi-qizlarning alohida tizimiy sifati bo'lib, u qizlarimizda birdaniga paydo bo'lib, shakillanmaydi, balki bir umir kamol topishining mahsuli hisoblanadi.

O'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish muammosi Respublikamizda amalga oshirilayotgan islohotlarning bir qismi sifatida hal qilinmoqda. Shu ma'noda o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish quyidagi holatlarni o'z ichiga olishini ta'kidlashimiz lozim:

- o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish umummilliy darajadagi muammo hisoblanadi. "Butunicha millatga, shu millatdagi kishilarning barchasiga taalluqli, millat uchun umumiy" bo'lgan muammolardandir. O'quvchi-qizlar ijtimoiy faolligini oshirish shaxslar, oilalar, mahallalarning va davlatimizning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun asosdir. Xuddi shu nuqtai nazardan, o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish imkoniyatlarini yaxshilay olmaslik hamma salbiy oqibatlariga olib keladi. Qizlar o'z hayotlarini, (kelajak) farzandlarining hayoti va sog'lig'ini yaxshilash imkoniyatlaridan mahrum bo'lishadi. Chunki ertangi kunimizning qanday bo'lishi - bugun qizlarimizning ijtimoiy faol qilib tarbiyalanishi, kelajak avlodlarimizning davomchilari bo'lmish, bo'lg'usi onalarimizning qo'lidadir;

- "Oila-mahalla-maktab" hamkorligi umumiy mas'uliyatli va o'zaro birgalikdagi jarayon bo'lib, o'quvchi-qizlarning rivojlanishi, o'qishi, va ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlashda tashabbus ko'rsatadilar. Hamkorlik o'quvchi-qizlarning o'zlarining maksimal potentsiali (har qanday sohada, yo'naliashlarda mavjud bo'lgan barcha imkoniyatlar, vositalar yig'indisi, keng ma'noda "zahira" degani)ga erishishlariga yordam berish uchun zarurdir. Ota-onalar va mahallalarning ishtiroki har doim yoshlar tarbiyasining asosi bo'lib kelgan bo'lsada, bu hamkorlikdagi sa'y-harakatlarning ahamiyatini ko'proq e'tirof etish va qo'llab-quvvatlash zarur;

- gender tengligini ta'minlash. Jamiyatda har ikkala jins vakillarining hech qanday kamsitishsiz huquqga ega bo'lishidir. Bu holatga erishilganda, barcha shaxslar tabaqasi, jinsi, rangi, kasbi va mavqeidan qat'i nazar, teng deb hisoblansa, biz buni tenglik deb ataymiz. Har ikki jins vakillari ham o'xshash imkoniyatlarga ega bo'lsa, davlat har tomonlama yaxshi rivojlanishga erishadi. Qaror qabul qilishda, sog'liqni saqlashda, siyosatda, infratuzilmada, kasbda va hokazolarda teng huquqlar yurtimizni yangi rivojlanishiga kata hissa qo'shishi shubhasizdir. Hozirgi kunda maktabda qizlar o'g'il bolalar bilan teng ravishda raqobatlashmoqda. Shuningdek, ular o'z kasblarida muhim rivojlanishni yaratmoqdalar. Ayollar endi turmush qurishdan oldin iqtisodiy mustaqillikka intilmoqda. Bu ularga o'zlari uchun yaxshiroq qarorlar qabul qilish uchun ishonch beradi.

Yurtimizda bu sohada yurtimizda juda ko'plab ishlar amalga oshirilayotgan bo'lsada lekin bugungi kunda o'quvchi-qizlarning kasb tanlashlari va sport sohasida faoliyat olib borishlari uchun ota-onalar tomonidan to'siqlarning qo'yilishi kabi holatlar mavjud. Ya'ni faqat ayollar faoliyat yuritadigan kasblar va sport turlariga qizlarini yo'naltirishlari, qolgan sohalar uchun cheklolarning qo'yilishi kabilardi. Bu kabi holatlarning oldini olish uchun ota-onalar uchun maxsus kurslarni tashkil qilinishini ta'minlashimiz zarur.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faollik eng avvalo boy va serqirra umumiy madaniyatga, yuqori darajada faollikga ega bo'lgan, o'z qobiliyatini ijodiy namoyon etishda ongli ravishda qo'llay olishidir. Ijtimoiy faollikning ko'rinishlari juda xilma-xildir. Bular ixtirolar va ratsionalizatsiya, tadbirlarda, hasharlarda, volantyorlik harakatlarida o'zini ko'rsatishi, hamda, amaliy maslahat va ma'naviy yordam, eng yaqin jamiyatni o'zgartirishga qaratilgan harakatlardir. Ijtimoiy faollikning namoyon bo'lish shakllari boy bo'lib, lekin o'quvchi-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirishda oila, mahalla va maktabning hamkorligi asosiy o'rinni egallovchi vositalardan biridir.

Yurtimizda o'quvchi-qizlarga qaratilayotgan e'tibor, hamda imkoniyatlar, o'quvchi-

qizlarning ijtimoiylashuviga milliy o'zligini yo'qotmasligiga va albatta gender tengligiga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi. Zero, xalqimizda shunday bir hikmat bor "Bir o'g'ilni yaxshi tabiyalasangiz, bir insonni, bir qizni yaxshi tabiyalasangiz, bir millatni yaxshi tarbiyalagan bo'lasiz".

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 7-fevral kuni xotin-qizlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash masalalariga bag'ishlangan yig'ilishdai nutqidan. <https://uza.uz/oz/posts/xotin-qizlarni-har-tomonlama-qo'llab-quvvatlash-doimiy-e-tib-07-02-2018>

2. Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 1-martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-81-sonli farmon.

3. Shavkat Mirziyoyevning "Xalqaro xotin-qizlar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi" dan 07.03.2022 <https://review.uz/uz/post/shavkat-mirziyoyevning-xalqaro-xotin-qizlar-kuniga-bag'ishlangan-tantanali-marosimdagi-nutqi>

4. Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 1-martdagi "Oila va xotin-qizlar bilan ishlash, mahalla va nuroniylarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-81-sonli farmoni

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил 28 январдаги "2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараккиёт стратегияси тўғрисида" ПФ–60-сон Фармони.

6. Педагогик энциклопедия. 2-жилд/Тузувчилар жамоа. -Тошкент. "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашрети. 2015, 368-бет.

7. Кленевская, Л.К. Развитие социальной активности современных подростков: монография / Л.К. Кленевская. - Пятигорск: ПГЛУ, 2005. 14-15 с